

## MEZINÁRODNÍ POLITIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

**Jehlička, P. (2000) Mezinárodní politika životního prostředí: konflikt mezi integrálním ekosystémem a fragmentárním systémem států? In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (ed.) Stát, prostor, politika. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, str. 80-103.**

---

Osobně se domnívám, že jakákoliv pozitivní mezinárodní spolupráce týkající se ochrany životního prostředí je ve svém důsledku dobrá, ale nelze nesouhlasit s tvrzením z textu ohledně možnosti zhoršení kvality životního prostředí díky mezinárodní spolupráci. Jako příklad lze uvést mezinárodní spolupráci, kdy sladěním předpisů dojde u států s větší právní ochranou životního prostředí k mírnému snížení svých nároků, což vede sice k nepatrnému, ale přesto jistému snížení míry ochrany.

V textu je velmi dobře rozebrána antropocentrická perspektiva environmentální problematiky a vývoj či způsoby řešení v rámci mezinárodních vztahů. Trošku mi však chybí podrobnější rozebrání potenciální ekocentrické možnosti řešení problematiky globálních environmentálních problémů. Pokud tedy autor na konci textu toto naznačí toto řešení za efektivnější, tak proč nediskutuje nevýhody, kvůli kterým se tento princip již neaplikuje.

Tento článek je pro mě asi nejzajímavější, protože popisuje možnosti a konkrétní snahy o řešení environmentálních problémů. Je důležité znát pozadí jejich vzniku a pochopit např. sociální, kulturní a historické souvislosti, ale možnosti reálného prosazení nějakých omezení na mezinárodní úrovni a posouzení jejich účinnosti jsou podle mě nejdůležitější.

Tedy: vezmu si do úst a pokusím se tak panu Jehličkovi zčásti oponovat pouze jeden jeho postoj. V textu zazněla připomínka vesměs negativní kritiky současných environmentálních režimů ze strany odborné veřejnosti. Tyto režimy nejsou podle nich dostatečně efektivní, neboť nenaplňují svá předsevzetí beze zbytku – stručně řečeno, nejsou *ideální*! Ale potom, co je?! Samozřejmě, jakákoliv, pakliže je konstruktivní, kritika je dobrá a nezbytná pro určitou reflexi a “druhý” pohled na problem.

Nicméně lepší něco, než nic. Přinejmenším se o problému začalo jednat, přijal se záměr a vymezily se cíle a myslím, že postoj EU k otázkám globální klimatické změny je více než jasným stanoviskem toho, že Kjóto nebylo jen několika rauty a planými přednáškami. To, že taot úmluva není naplňována do důsledku, je pro mne podružné a, upřímně, velmi očekávané a přirozené. Vždy se najdou státy, do jejichž ekoomicko-politických zájmů se prostě nehodí (tím nedávám najevo souhlas s takovým jednáním, beru ho jako dočasnou nutnost) uplatňování toho či onoho v ten či onen okamžik.

Ve výsledku ovšem stejně bude muset lidská globální vesnice svůj postoj vůči svému biotopu, tedy této planetě, radikálně přehodnotit. Klimatické změny, jejichž důsledky není dnes nikdo schopen a snad se i bojí předvídat, a které již teď bezpochyby nastanou, člověka přinutí jednat. Je ale dosti pravděpodobné, že bude již pozdě. Setrvačnost vstupů, procesů uvnitř a výstupů z globálního ekosystému je jistě delší než mandát jedné vlády. Když rektor UK v Praze ( Wilhelm, tuším) poznamenal, že “politik je nereálně uvažující tvor,” nemohl jsem než s ním souhlasit. A tedy, kdo věří ve větrné zámky a kategoricky radikální řešení, bude nepochybně zklamán. Doufejme tedy jen, že úsilí vědců v odhalování zákonitostí a hlavně nalézání nezvratných důkazů, které by potom mohly přinutit politickou elitu změnit radikálně postoj (jak se tomu stalo už například v případě ozonové díry), tlak ENGO a uvědomilost celé široké veřejnosti prozřou a “prorazí,” a moudrost a prozřetelnost zvítězí nad hloupostí a ignorantstvím. Hlavu vzhůru, ještě žije, my sní, a ona bude žít klidně i bez nás. Hawgh.

*Článek se mi líbil, navíc je v češtině, což je fajn☺. Představoval pro mě zčásti nový pohled, novými pro mne byly zejména koncepty jako ekologie blahobytu člověka apod. Zajímavou je podle mého názoru diskuze týkající se vlivu internacionalizace (globalizace) environmentálních otázek na suverenitu států, zda tento proces ještě více podtrhl erozi suverenity států, nebo naopak dopomohl k posílení pozice států. Uvědomuji si však, že odpověď bude odvislá na pozicích jednotlivých autorů a jejich ochotě přijmout místo tradičního konceptu národního státu i možnost jiného efektivního uspořádání.*

*Poněkud rozporně na mě působila poslední část, ve které se autor zabývá kritikou teoretického uchopení dané problematiky. Nemyslím si, že by nekritický přístup radikálního environmentalismu byl tím pravým, naopak domnívám se, že právě propojení environmentálního radikalismu a teorii mezinárodních vztahů je řešením lepším.*

Nejvíce mě zaujala asi myšlenka, zda systém suverénních států skutečně brání řešení globálních environmentálních problémů. To je zajímavé a diskutabilní téma a nevím přesně, na kterou stranu bych se připojila...

Osobně bych se přikláněl k myšlence světové občanské politiky. Problém environmentálních režimů vidím v oddělování hodnot od faktů a ve značné části případů, kdy zlo bylo nahrazeno pouze zlem menším, na oko k přírodě šetrnějším. Problém epistemických komunit je v „kolaboraci“ vědců. Problém tkví v hodnotovém žebříčku a ve vytváření jakýchsi „umělých“ hodnot.

Text vlastně nevypovídá o něčem úplně novém. S autorem se stotožňuji v problematice uvedení problematiky životního prostředí na mezinárodní úroveň. A naprosto souhlasím, že problematika životního prostředí je opět posunuta někam na okraj a do popředí se opět dostává bezpečnost a ekonomika jednotlivých států nebo jejich uskupení. O problematice environmentální se vždy chvíli mluví jen poté, co se jí věnuje hrstka politiků na nějaké konferenci a trochu se toho dotknou média, ale nějak závratně se jí nikdo nezabývá.

V textu se objevuje názor, že „zelená kultura“, jako soubor idejí a životního stylu, by mohla propojit celou planetu bez ohledu na nacionalismus a teritorialitu. Dokonce by mohla omezit nacionalismus. Nějak si to nedokážu představit. Utěšíme některé národy, které bojují za vlastní suverénní stát, tvrzením, že už občany jednoho státu jsou? Společného státu Země? Dokázaly by tyto dva proudy (nacionalismus a „globální zelená kultura“) vytvořit jeden? Za jakých podmínek? Autor textu píše o internalizaci environmentálních problémů v politice. Je skutečně internalizovaná do politik všech států světa? Není to podobné případu výroby freonů, kdy některé země, které se zavázaly nevyrábět je, přesunuly své výroby do zemí, které se nezavázaly? Existují nějaké sankce za nedodržení dohod?

Článek se obsahově podobá anglickému textu od S. Yearleyho. Je navíc doplněn teoretickým rámcem, který by měl být základem pro změnu ve vnímání otázky problému životního prostředí a vývoje mezinárodní politiky. Zapomíná však na praktickou část, na to jak samotnou změnu uskutečnit, spoléhá na samotnou funkčnost a efektivitu tohoto systému. Také opomíjí jako v předchozím případě možnost potenciální neochoty jednotlivých států kooperovat. Neřeší také otázku rozporů ve stávajícím společenském paradigmatu, rozdílnost žebříčku hodnot a spotřebních vzorců. Co na to sociologové? Jinak se mi text zdá dobrý, velmi oceňuji, že je opatřen poznámkami a četnými odkazy na literaturu spolu s texty v rámečcích.

Vzhledem k tomu, že tento článek je pro mě opravdu úvodem do mezinárodní politiky životního prostředí, nezbyvá mi než s autorem předkládanými tezemi souhlasit. Sdílím jeho přesvědčení o nutnosti větší propojenosti mezinárodních vztahů a environmentálních otázek, neboť toto téma je v teorii MZV skutečně neprávem opomíjené a uvádí se vždy jako

nezamýšlený důsledek konání na jiných, pro MZV relevantnějších polích, aniž by byl dostatečně reflektován zpětný dopad problematiky životního prostředí na mezinárodní prostředí. Na druhé straně se obávám, že Jehličkův požadavek na odstranění antropocentrického hlediska je pro MZV v současné době vzhledem k převládajícímu paradigmatu nereálný a takovýto přístup vždy zůstane pouze marginalizovaným proudem s nálepkou radikalismu.

Ačkoliv nevím úplně přesně, co si mám pod pojmem mezinárodní regulační režimy představit, zdá se, že spojení jejich teoretického rámce s radikálnějším environmentalismem by snad mohlo určitou naději pro prosazení zájmů naší planety znamenat. Nedovedu si však představit, kdo by se tímto konkrétním „úkolem“ měl zabývat a navíc jak by se mu ho podařilo prosadit. Znamená totiž ústupky na obou stranách a to zejména na straně regulačních režimů, od nichž by se vyžadovala změna v obecně prosazovaných hodnotách a postojích. Domnívám se, že hodnoty, které dnešní majoritní společnost uznává, jsou v ní natolik zakořeněny a natolik jí vyhovují, že nebude ochotna se jich jen tak vzdát. Proč myslet na budoucnost, která se mě stejně netýká, když si můžu užít přítomnost se všemi jejími vymoženostmi? Obávám se, že současný stav věcí (ve smyslu uznávaných hodnot) bude trvat ještě dost dlouho a ideje prosazované radikálními environmentalisty navždy zůstanou jen alternativou k současnému životnímu stylu.

Souhlasím s autorem, že je potřeba, aby studium mezinárodních vztahů více rozšířilo svůj teoretický rámec. Nevím, však, co přesně autor míní oním přiblížením k ekocentrické perspektivě. To se mi zdá už nejednoznačné. Pokud by byla mezinárodní politika zaměřena více ekocentricky, mohlo by to v rovině ekonomické mít dosti významné a snad i pozitivní důsledky, kdyby si ekonomie konečně přiznala, že je omezena ekologickými limity. V rovině etické promítnuté do politiky bych se toho již obával. Ekocentrismus klade do popředí hodnotu přírody jako celku – příroda v tomto pojetí tvoří hodnotově svébytný celek. Já osobně nepochybuji, že přírodní svět má svoji vlastní hodnotu. Dýchá to na mě při každém pobytu v přírodě. Ale jak by měla být hodnota přírody promítnuta do politiky? Jako parametr, který by měl mít v politických diskusích vždy svoje důležité místo? To asi určitě. Ale pokud by samotná hodnota přírody měla být návodem pro to, co je třeba dělat, k čemuž nemusí mít radikální ekocentristé daleko, kdo nebo co by pak ale bylo centrálním garantem – mluvčím přírody? Příroda sama nám těžko řekne, co by ráda. Mlčí. Kdo by mluvil za ní? Probouzí to ve mne vzpomínky na ty, kteří mluvily za národ – oni přeci věděli, co je pro něj nejlepší – Hitler, Mussolini, Stalin...

**Yearley, S. (1995) The transnational politics of the environment. In Anderson, J., Brook, C., Cochrane, A. (eds.) A global world? Re-ordering political space. Open University, Milton Keynes, str. 209-247.**

---

Článek je zajímavým úvodem do mezinárodní environmentální politiky. Obzvláště zajímavý mi přijde pohled zemí třetího světa na tyto otázky, protože je cítí úplně jinak než v postmoderním vyspělém světě.

Určitě lze souhlasit s názorem autora, že problematika celosvětové ochrany životního prostředí souvisí s celkovou tendencí ke globalizaci, ať si pod tím již představujeme jakoukoliv složku lidské činnosti. Je samozřejmě nutné provádět důslednou ochranu i na místní úrovni, ale kromě toho je potřeba uvažovat a posléze i jednat v nejširších (globálních) souvislostech. Je ovšem otázkou, zda například role OSN není spíše jen formální a jak jsou fakticky uplatňovány závazky přijaté na této úrovni, ale i na jiných ...

Hlavním záměrem autora bylo pravděpodobně zjistit, zda ekologické problémy jsou nebo nejsou problémy „globálními“. Ve svém textu dochází k závěru, že by se tak vnímat daly, i když zde existují problémy, které více postihují jen určité země nebo oblasti. I tyto ovšem bývají řešeny „globálně“ – tj. se zapojením více, i transnacionálních, aktérů. Z toho pak autor vyvozuje, že vznikla nová politika – transnacionální environmentální politika. S tímto konceptem, tak jak byl předložen, je možné souhlasit a ocenit, že autor se vyhnul názvu „mezinárodní“, který by mohl být ve svém důsledku zavádějící, jelikož se stále jedná spíše o iniciativy „průchodné“ jen v určitém okruhu účastníků. Ocenit lze také příklad EU a prostoru, který věnuje politice životního prostředí jako pravděpodobně nejúspěšnější aktivity v tomto směru (tj. jako transnacionální environmentální politiky), příspěvek o rozporu ve vědeckém vnímání environmentálních problémů, důraz na důvody, proč nejsou země třetího světa ochotny (nebo schopny) zavádět ekologické standardy.

V obou článcích byl hmatatelně zmíněn nosný princip současných environmentálních problémů: lidská touha po blahobytu i na úkor všech neblahých důsledků. Dokud lidé nebudou přímo konfrontováni smrtelným ohrožením, tak budou i nadále jednat pouze konsonančně. Další neblahý fenomén lidského chování – egoismus – bude vždy preferovat lokální na úkor globálního, což je viditelně krátkozraký postoj. Neschopnost ujednání nutně celosvětové korporace i v těch nejzákladnějších environment. otázkách (viz. protokol z Kjóto) je tomu jen neblahým důkazem.

Je utopie myslet si, že např. USA přistoupí na cestu šetrnosti přírodních zdrojů a začne dbát na čistotu životního prostředí. Stejně tak je zcela nepravděpodobné, že se lidstvo dokáže převychovat, či dokonce, že se lidé vzdají dobrovolně pohodlí a konzumu, ve kterém žijí. Nevidím jako ostatní dokonce ani vykoupení ve smyslu globální a národní spolupráce. Naopak jsem přesvědčená, že možnost je v decentralizaci systémů na co nejmenší samosprávné i samoživné jednotky. Moje skepse však trvá v tom smyslu, že decentralizace v nastaveném sociopolitickém prostředí není možná. Pan doktor Ivo Možný je odborník přes rodinu, tu nejmenší socioekonomickou jednotku...svým způsobem i v ní je možné vyvážení celé situace z pohledu sociální sféry.(v tom smyslu je vedlejší, zda se jedná o právní akt manželství nebo církevní sňatek z přesvědčení, myslím tím jednotku zodpovědných rodičů a zdravých dětí). Tato úvaha ovšem předpokládá zralost člověka a a priori bez předsudků. „Přírodu jsme nezdědili od našich předků, ale máme ji vypůjčenou od našich dětí.“

Článek není špatný, nabízí ideu budoucnosti jako společné jednoty v duchu environmentalismu, vzájemné pomoci a komunikace. Je jakýmsi idealizovaným, dobře fungujícím holistickým konceptem budoucnosti. Nabízí řadu konkrétních návrhů, kroků a postupů, ale přes to přese všechno se mi zdá být utopií. Tato vlna by musela být opravdu masivní a nedokážu si představit co by mohlo být její příčinou. Egoismus se dá vymítit a nahradit altruismem jen velice obtížně. Nadále tu zůstanou státy se svými zájmy, nadále budou jejich představitelé usilovat o jejich naplnění, zůstane i boj o peníze a moc.

Text je na můj vkus trochu moc obecný, nemám pocit, že bych se dozvěděla něco zásadně nového oproti předchozímu kratšímu a srozumitelnějšímu článku v češtině. Dost dobrá mi připadá připojená čítanka, kde si lze přečíst některé interpretované myšlenky v originále.

Tedytedy, pane Yearley, to co jste předvedl na str. 223, je skandální. Můžete předhodit jako slovo do pranice jakoukoliv myšlenku, předkládat však jako seriózní fakt, že (mimochodem, ve dnešním světě propojeném především ekonomicky, ale díky zjištěním přírodní vědy už nezpochybnitelně i integrálním ekosystémem, at' se vám hypotéza Gaia zdá, či ne) např. stoupající hladina moří se tak úplně netýká Švýcarů jako Holanďanů, je výrazem mentální retardace.

Odmyslím-li tento konkrétní případ a zaměřím-li se pouze na povahu myšlenky za ním, můžu něco podobného uvažovat i například v případě narůstající chudoby zejména v Africe. Tedy, zatím ještě většina z nich má co pít. Až nebude, co se asi tak stane? Myslíte si, že budou houfně sedět na zadku a čekat na smrt? O kolik moc se zvýší snaha imigrovat na bohatý Sever, když jejich přirozený životní prostor jim definitivně zničí exploatační politika Severu? Co potom, rozestavíme podél jižních hranic Evropy armádu v té době už Spojených států evropských? Budeme je snad torpédovat již na otevřené vodě Středozeří a vytvoříme tak největší hřbitov na dně středozeřího moře? O kolik budou muset stoupnout výdaje na zbrojní department? A vůbec, jak jde takováto vize jsou potom ty vámi zmiňované etické hodnoty, o kterých se rozebíráte později?

Váš postoj, že co se týká jich, netýká se mne, je odporným projevem tradičního britského nacionalismu, neřku-li šovinismu! (Na druhou stranu, zamyslel se už někdo nad tím, proč jen tomu je tak, že tradiční bašty tohoto přístupu (VB a USA) hrály vždy ve světové politice a ekonomice prim?)

Váš postoj je zároveň výrazem tradičního britského racionalismu, poněvadž na tom, že přístup jednotlivých států jednajících především v intencích svých zájmů, je velký kus pravdy! A mám ten pocit, že se to nikdy nezmění. Těžko se mi kdy chápalo, co může být lidem z Aše do problémů lidí od Michalovců. Ještě víc se tento můj dojem umocnil po přejetí poloviny Sibíře, lidé z Magadanu opravdu nemohou sdílet problémy lidí od bajkalského Irkutsku, nemluvě rybářů od Vladivostoku. To ovšem neznamená, že se jich nemohou přímo či nepřímo dotknout!!!

A názor, že některé enviromentální problémy (tání ledovců, snižování biodiverzity, ubytek ozonu,...) je možno nahlížet pouze jako geograficky ohraničené, tedy že nemají širší dopad a projevy v globálním ekosystému je projev malomyslnosti. Vámi takto uvažované „prostorově omezené“ problémy enviromentálními skupinami proklamované jako globální, globální ve skutečnosti jsou. A odrazí se jinde, než bude váš nezasvěcený názor čekat.

*Úvodní poznámky týkající se snahy určitých koncepcí o vymezení specifické identity „občanství planety Země“ mi připomnělo článek B. Turnera, jenž se týkal nového pojetí obsahu občanství. Sociální práva národních států jsou podle něj nahrazována lidskými právy, Turner tak klasickou Marshallovou koncepcí občanství nahrazuje třemi druhy práv – enviromentálními, domorodými (aboriginal) a kulturními. Ekologické občanství je vyjádřeno jako právo na bezpečné „přirozené prostředí“. Zatímco původní sociální práva byla často výsledkem třídně založené činnosti, současná lidská práva jsou – dle autora - dílem sociálních nebo enviromentálních hnutí opírajících se o sociálně různorodou základnu. Tyto práva mají chránit lidstvo před negativními důsledky ekonomického růstu a technologií na jejich zdraví a bezpečnost. Je možné s tímto pojetím souhlasit? Osobně si například dokáží představit postupné rozšíření povinností občana, zejména v oblasti životního prostředí. Nesmí se však zapomenout na nutnost srozumění občanů s důležitostí tohoto kroku, na rovinu komunikace.*

*Příjemně mě rovněž překvapily připojené Readings, například reading týkající se působení zájmových skupin na poli EU, a v readingu B mě zejména zaujala poznámka o tom, že 3 nejdůležitější env.-pol.dokumenty v současné době napsány ženami. Bylo by jistě zajímavé zamyslet se, čím to může být způsobeno.*

Autor článku apeluje na vytvoření takové nadnárodní politiky životního prostředí, která by se dotýkala nejen samotných států, ale i nadstátních útvarů (např. EU), „substátních“ institucí (např. radnice), zahrnovala by i globální a lokální nevládní organizace, univerzity a především pak nadnárodní společnosti, které v dnešní době získávají stále větší vliv. Teprve takováto

spolupráce by mohla být efektivní na poli mezinárodní politiky životního prostředí. Problémem, který poněkud brání vytvoření takové politiky je zároveň jedním z jejich vlastních předpokladů – tj. globalizace. (globalizace environmentálních problémů)

Například řešení globálních environmentálních problémů vyžaduje globální přístup a také jakési „globální vědomí“ člověka – jakožto občana planety Země. Kupříkladu tento předpoklad mi připadá téměř nemožný! Jakým způsobem přivést lidi ke globálnímu vědomí a jednání? To je podle mne velice složitý úkol. Vždyť idea „mysli globálně – jednej lokálně“ je poměrně starou známou a dokola omílanou záležitostí a přesto: kolik lidí se podle ní opravdu jedná?

Dalším z klíčových problémů je posouzení toho, který ekologický problém je „globální“ a který už není. Kdo určuje hranice „globality“, jsou-li pak vůbec nějaké?

V dalších částech textu autor popisuje, jaké by mohly být jednotlivé pozice a úkoly např. nadnárodních organizací, lokálních organizací, jak by mohl fungovat sankční systém nadnárodního soudnictví atd. Zabývá se otázkou, do jaké míry a v jakých záležitostech je (nebo by mohla být) role mezinárodních „nátlakových“ útvarů (např. na lokální vlády, organizace atd.) a konstatuje, že síla těchto mezinárodních útvarů je zřejmá ve společných záležitostech (mezinárodního zájmu), nýbrž v otázkách jiných poněkud selhává.

Nicméně, závěrem bych asi dodala, že tento text měl řadu sporných bodů, o kterých by se dalo jistě dlouho diskutovat. Pěknou ilustrací může být právě uvedený příklad Nizozemí a Bangladéše.

Zatímco první článek pouze popisuje vývoj pohledů na otázku životního prostředí ve 20. století, tak ten druhý se již zabývá i jejich řešením. Objevuje se zde hypotéza Gaia, která není v současnosti možná, protože vliv člověka na přírodu a planetu je tak velký, že při současném narušování není schopná se s tím vyrovnat. Souhlasím s tím, že nynější globální problémy jsou úzce spjaté s globalizací ekonomiky (nadnárodní společnosti devastují přírodu v odlehlých, především rozvojových zemích), ale zároveň si myslím, že globální problémy se týkají opravdu všech a nejen bezprostředně ohrožených zemí, protože například v případě hrozby zaplavení některých států (Holandsko, Bangladéš atd.) to ostatní země pocítí ekonomicky, dojde také například k obrovské migraci obyvatelstva a jiným problémům s tím spojeným., takže říkat, že se nás to netýká, i když nebudeme přímo zaplaveni, by bylo nesprávné.

Pěkný článek. Škoda jen, že takové kroky jako je např. ekonomický nátlak na nadnárodní korporace jsou za současného stavu věci neuskutečnitelné. V současnosti mají tyto korporace takový vliv a jejich fungování je v některých státech tak úzce provázáno s politikami, že jakákoli jejich kontrola nebo dokonce omezování či usměrňování není možné. Druhým problémem je jednání států v duch „ne na mém dvorku“ nebo naopak pouze na mém dvorku.

Chýbali mi často základne informácie o možných nitkách a záujmoch spájajucich rozlične inštitucie, túto stránku, aj s konkrétnymi prípadmi oceňujem. Nesuhlasím s kritikou vedeckej komunity: vedci sa snažia nachádzať všeobecne platné prírodné fenomény (napr: *“každá molekula CO2 rovnako ničí ozonovú vrstvu“*), chyba je v interpretácii a aplikácii (napr. *“vydychovanie ľudí je rovnako nežiaduce ako spalovanie fosilných palív“*). Tiez sa mi nepáčilo, že autor používa označenia *“treí svet“* s uvodzovkami, ale *prvý svet* bez uvodzoviek.

Souhlasím s autorovým tvrzením, že environmentální problémy musí být řešeny na úrovni planety jako celku, protože se týkají všech a jejich řešení je ve vlastním zájmu všech obyvatel Země a že Lidé musí vidět sebe sama jako občany planety Země. Kladu si ale otázku, jak toho dosáhnout? Pro lidstvo jako celek je charakteristický krátký pohled do

budoucnosti, proto tvrzení, že naši potomci budou trpět našimi nynějšími chováním asi moc lidí nepřesvědčí. Vědci navíc mají spoustu informací, které si protirečí, člověk v podstatě neví, čemu věřit (např. diskuse o globálním oteplování). Navíc uvažujeme spíše lokálně, problémy (často i globální), které jsou daleko, nás netíží. Co s tím?

Kapitola je přehledně strukturovaná a za velký přínos tohoto textu považuji „další čtení“ na konci článku, stejně jako vložené otázky, které pomohou k lepšímu pochopení sděleného. Autorovi se podařilo na několika vhodně zvolených případech obhájit svou hypotézu o nejednoznačnosti definování ryze globálních environmentálních otázek., rovněž považuji za důležité, že Yearley upozornil na nejednoznačnost pojmu environmentu (i tento problém by si zasloužil nějaké „další čtení“), stejně tak jako na různorodost aktérů zapojených do konstruování mezinárodní politiky životního prostředí, jejichž zájmy nejsou vždy černobílé (například nadnárodní korporace, jejichž působení v rámci environmentální politiky nespěje vždy, tak jak by se v rámci zjednodušujícího schématu mohlo jevit, k zhoršování stavu). Dobře tak dokládá, že environmentální otázky jsou velmi vhodným nástrojem pro studium globálních politických změn řádu jako celku.

Článek navíc upozorňuje na environmentální problémy a úskalí jejich řešení v mezinárodním prostředí, aniž by působil radikalisticky, což jistě vede alespoň ke zdání objektivního přístupu autora k rozebírané látce. Spolu s výše rozebíraným textem tak tvoří vzájemně se doplňující srozumitelný úvod do mezinárodní politiky životního prostředí.

Osobně se domnívám, že stanovení toho, co je a co není globální env. problém dnes již lze velmi dobře určit. To, že to tak nevidí všechny státy světa na tomto faktu nic nemění. Pochopitelně to má vliv na to, jaký postoj zaujmou, ale ne vždy. Připomeňme např. onen proslavený Kjótský protokol. Spojené státy ho odmítly podepsat ne proto, že by si nepřipouštěly existenci skleníkového efektu, ale z čistě utilitaristických důvodů. USA jsou raději ochotni přispívat na odstraňování následků své činnosti a „podporovat“ země Třetího světa, ale nepřijmou žádné omezení, které by se nějak dotklo jejich současného životního stylu a produkce. To, že mají ústa plná humanity, demokracie a svobody ještě neznamená, že ji uplatňují i v praxi. Ani já nevěřím v jakousi společnou budoucnost v tom smyslu, že lidé budou společně pečovat o Zemi a své životní prostředí. Žádná země na světě dobrovolně nesníží svou spotřebu a neomezí svou životní úroveň, ale vždy to bude žádat po ostatních. Dojde ke konfliktům – nejprve na politické scéně a posléze i „v praxi“. Já se domnívám, že společná budoucnost nás sice čeká, ale i přes veškerou snahu env. organizací a ochránců přírody, bude horší a horší. Oni totiž nejsou bohužel těmi, kdo ve finále světovou politiku utváří.

Téma, o kterém autor pojednával je mi blízké, především myšlenka že současná ekonomika – já bych řekl ekonomická globalizace – dosti omezuje potřebné politické kroky v oblasti životního prostředí. Ač si myslím, že globalizace je komplexní, multidimenzionální, reflexivní proces, je to dle mého názoru neoliberalní ideologie, která jej zužuje jen na ekonomickou rovinu – Ulrich Beck o tom hovoří jako o globalismu. Podle této ideologie je trh a ekonomika to hlavní a vše ostatní, včetně životního prostředí, je druhořadé. I proto ekonomické otázky převažují nad environmentálními. Ekonomika se stala z prostředku cílem, cílem sama o sobě. Druhým závažným rysem, který autor vůbec nezmiňuje, je růst jako základní charakteristika současné globální ekonomiky. Avšak růst v omezeném prostředí. Třetím problémem, který též autor nezmiňuje, i proto, že se ekonomické otázky příliš nevěnuje, ač ji zdůraznil, je komodifikace přírodního prostředí – tedy snaha převést vše na obchodovatelné zboží. Jeden japonský ministr to „pěkně“ vyjádřil, když řekl, že velryby se nijak neliší od jakéhokoliv jiného přírodního zdroje. Tyto otázky já považuji za zásadní pro politiku životního prostředí. Yearley se jim však v článku věnuje pouze okrajově.

Je zajímavé, že zatímco Jehlička hovoří o argumentu dopadu na lidské zdraví v souvislosti s teritoriální politikou 50. let, Yearley jej zmiňuje jako jeden z výchozích argumentů environmentalistů, jejichž ideologický základ je jistou analogií socialismu. Zatímco Jehlička hovoří o radikálním environmentalismu s ekocentrickým jádrem, Yearley upozorňuje na jeho antropocentrické rysy a kritizuje důraz na „společnou budoucnost“, protože toto pojetí se odvíjí od určitých etnocentrických hodnot.

Oba autoři zmiňují význam místních sdružení, nevládních organizací a vědecké obce, avšak neupozorňují např. na význam školství a médií, které poskytují ideologický rámec, od něž společnost automaticky odvíjí své hodnoty a aktivity.

Domnívám se, že autor vystihl podstatu vnímání environmentálních problémů velmi přesně. Ještě jsem nečetla žádnou tak poutavou a precizní studii na toto téma a velmi mě potěšilo, že existuje. Naplno souhlasím s tím, že země Třetího světa vnímají jako globální problémy odlišné věci než rozvinuté země. Je to především nedostatek pitné vody, chudoba, nedostatečně rozvinutý průmysl a s ním spojený nedostatek financí na zavádění ekologických technologií v průmyslu. K těmto problémům podle mého názoru přistupuje většina rozvinutých zemí velmi špatně. Když tyto problémy někdo považuje za globální, měly by být globálními uznány. A když někdo chce chránit životní prostředí měl by být v této snaze důsledný, narážím např. na snahy USA prodávat zastaralé k přírodě nešetrné technologie rozvojovým zemím. Vždyť my se na nich snažíme ještě vydělat, než bychom se jim raději snažili pomoci. Uvědomujeme si přece, že jsou největšími potencionálními znečišťovateli zítřka, nebo snad ne? Tak je i v našem zájmu si jejich problému všimnout a pomáhat jim je řešit. Já bych radikálně zakázala prodej neekologických technologií a nařídila větší finanční a kapacitní pomoc rozvojovým zemím při uplatňování ekologicky šetrných technologií v průmyslu a vůbec v životě. (Pochybuji ale, že by tyto problémy šly takto direktivně vyřešit. Bude to chtít asi vymyslet ještě lepší strategii.) A hlavně už neničme neporušenou přírodu rozvojových zemí a nechávejme si náš odpad hezky v našich zemích (případ EU)! Nemůžeme se divit, že takový náš přístup vnímají rozvojové země natolik negativně.

### Otázky k tématu

- Můžou být státní struktury samy od sebe nakloněny řešení environmentálních problémů nebo je k tomu musí stále nutit občanský sektor, či nějaký jiný neenvironmentální zájem?
- Jak sladit požadavky „bohatého“ Severu a „chudého“ Jihu na rozvoj průmyslu a zároveň dostatečně chránit životní prostředí?
- Jaké jsou příčiny poklesu mezinárodního zájmu o environmentální problematiku?
- Proč trvá prokázání škodlivosti určitých látek tak dlouho? ( $O_3$ ,  $SO_2$ ,  $NO_x$ )
- Jak zajistit trvalé dodržování mezinárodních environmentálních dohod? A co s těmi, kteří nejsou účastníky těchto dohod?
- Nakolik mohou místní komunity ovlivnit rozhodování svých vlád (v kontextu k mezinárodním závazkům)?
- Kdy, tj. za jakých podmínek a okolností může skutečně fungovat mezinárodní politika životního prostředí
- Platí praktická nereálnost globálního ekocentrismu? Je zde překážkou lidská krátkozrakost a neochota řešit komplikované problémy, o kterých si nejsme jisti, zda se mě vůbec týkají (informace v médiích jsou často rozporuplné)?



- Šíří se drancující kapitalistický model, na kterém stojí velká část současného světa, rychleji, než schopnost lidí se dohodnout a řešit nastalý environmentální problém?
- Je patrná změna pozornosti vůči životnímu prostředí i v ČR?
- Existují legitimní prostředky, jak donutit USA k snížení CO<sub>2</sub>?
- Bude budoucnost doménou občanských iniciativ a nevládních organizací (ohledně ochrany životního prostředí) nebo svého vrcholu dosáhly již dnes?
- Kolik procent lidí se skutečně řídí tím o čem píší?
- Nepředpokládá předem dnešní politický svět zkázu přírody?
- Není název mezinárodní politika životního prostředí logicky konfrontační?
- Myslíte, že se státy podaří přimět ke vzájemné spolupráci do té doby než naše planeta zmizí ze sluneční soustavy?
- Jak by asi vypadal svět bez nadnárodních koncernů a mezinárodních korporací, způsobilo by omezení jejich vstupů do ekonomiky změnu spotřebních vzorců společnosti a posun v hierarchii hodnot?
- Myslí Mikuláš s andělem environmentálně nebo se dostanou společně s čertem do pekla. A co na to Belzebub. A Jan Tleskač?
- Jak přinutit USA, aby plnilo závazky o omezení emisí CO<sub>2</sub> vyplývající z Kjótského protokolu?
- Má Agenda 21 nějaký reálný přínos na lokální úrovni? Kolik lidí v ČR vůbec ví, co to je?
- Komu se ze svých investic zodpovídá (případně měla by zodpovídat) Světová banka pro obnovu a rozvoj?
- Jaké jsou sankce pro případné nedodržování mezinárodních úmluv zeměmi, které je podepsaly?
- Co ještě ze společného majetku lze privatizovat?
- Existuje někdo, kdo okáže rozlišit, které problémy jsou opravdu globální, aniž by nešlo pouze o upoutání pozornosti na daný problém?
- změní se někdy člověk? Může vystoupit ze svého stínu *ignorantství*?
- bude vůbec kdy možné vymístit z lidské povahy hluboce zakořeněné přírodní zákonitosti *uplatňování moci a konkurenční*, spíše než kooperativní přístup k okolí? Je to vůbec správné?
- Co konkrétního přineslo Kjóto? Pokud nic, mají takové *rámcové úmluvy* alespoň teoretický přínos??!
- Co může způsobit to, že lidé budou považovat otázky environmentální za skutečně aktuální problémy, které je nezbytné řešit?
- Je možný vznik skutečně globální občanské společnosti?
- Definice environmentálních otázek – co vše lze pod tento pojem zahrnout?
- Jaký postup při řešení environmentálních problémů zvolit tak, aby to nebylo na újmu rozvojem zemím?
- Kdy se společnost začne cítit ohrožena díky svým neuváženým činům souvisejících se znečišťováním životního prostředí? Co se musí stát?
- Mají protesty nevládních ekologických organizací smysl? Mají šanci na nějaký výraznější úspěch?

- Mezinárodní konference (např. Rio) jsou zcela bezpochyby velice důležité a přínosné, jak ale skutečně zajistit jejich dodržování? Existují nějaké efektivní „sankce“?
- Opravdu si myslíte že všechny globální problémy jsou vlastně „lokální“ a netýkají se oblastí stejnou měrou?
- Jakou roli sehráli v těchto problémech nevládní organizace a jakou roli budou hrát do budoucna?
- Souhlasíte s tím, že globální problémy jsou důsledkem globalizace ekonomiky?
- Není problém neschopnosti vnímat problémy globálně v současném uspořádání společnosti? Nevyřešil by ho komunitní způsob života?
- Co by pro světovou ekonomiku, politiku a životní prostředí znamenalo omezení vlivu nadnárodních společností?
- Lze vůbec bez větších společenských změn dosáhnout přeorientování se od ekonomiky k environmentálním problémům? Opravdu spolu tyto dvě oblasti v reálu úzce souvisí? Není to jen naše zbožné přání?
- Je třetí svět „na radě“ v emisích CO<sub>2</sub>? Má každá krajina právo na svůj podíl znečišťování? Každý člověk?
- Je těžké sa orientovat v takej spleti záujmov rôznych inštitúcií a ich manipulácie. Je v hre nejaký všeobecne dôveryhodný subjekt? Alebo sleduje KAŽDÝ len vlastne výhody, bez skutočného zretela globálnych env.problémov.
- Kdy se konečně tento problém dostane do popředí?
- Co brání větší pozornosti věnované životnímu prostředí?
- Kdy to Bushovi a Putinovi dojde?
- Kam až mohou sahat limity růstu, než se lidská společnost bude cítit opravdu ohrožena?
- Jsou pro rozvojové země přínosné investice z nadnárodních společností, uvážíme-li, že je to za cenu zastaralých technologií, které velice znečišťují ŽP?
- Jak velkou roli sehráli v ochraně ŽP nevládní organizace a jakou roli budou hrát do budoucna?
- Jak by mohl lidstvo dosáhnout onoho „globálního vědomí“?
- Jaký je charakter souvislostí mezi distribucí bohatství a environmentálními problémy?
- Patří do oblasti životního prostředí problémy jako chudoba, růst populací apod.?
- Došlo v lidském povědomí k přesunu od antropocentrického nazírání na svět?
- Není přece jenom třetí řešení problému společného majetku -kolektivní smlouva-nejsnazší cesta řešení? Podepsat můžu cokoliv, ale budu respektovat to, co jsem podepsal?
- Souhlasíte s názorem, že „zelená kultura“ může ovlivnit nacionalismus? Za jakých podmínek?
- Je možné vůbec dostatečně prosadit environmentální politiku, bez aktivní účasti USA?
- Je možné zeslabit vliv rozevírajících se nůžek mezi Severem a Jihem jen z pozice EU?
- Bude sílit role NGO ve světě v Evropě, v ČR?
- Jaká bude role Číny v budoucnu – přidá se ke Kjótskému protokolu ?

- Čím jsou způsobeny protichůdné názory na vývoj stavu životního prostředí, které jsou občasně prezentovány veřejnosti v médiích – jde o to, že predikční schopnost vědy zde selhává, nebo se jedná jen o cílenou manipulaci s fakty (vliv médií, korupce?)?
- Je odklon od antropocentrického pojetí mez. politiky životního prostředí myslitelný při existenci „antropocentrických“ států a mezinárodních organizací, které ji koordinují?
- Lze v nerovnoměrně rozvinutém světě počítat se globálním environmentálním kolektivním uvědoměním ?
- Jsou negativní změny životního prostředí pouze nezamýšleným důsledkem lidského jednání, nebo lze za nimi spatřovat i účelné jednání určitých zájmových skupin?
- Jak řešit budoucí industrializaci zemí třetího světa, jaké technologie a kdo se bude na financování podílet?
- Má větší vliv na ochranu prostředí „vědecký svět“ nebo „nátlakové skupiny“
- Může „ekologické pojetí“ zvítězit v souboji s „ekonomickým pojetím“ ?
- Mají podle vás (mezi)národní env. organizace velký vliv na utváření mezinárodní env. politiky?
- Co je podle vás v současnosti největším env. problémem?
- Myslíte, že by úzká mezinárodní spolupráce mohla znamenat nějakou změnu v dnešní teritorialitě nebo dokonce její úplné zrušení?
- Věříte v účinnost mezinárodních environmentálních režimů?
- Existuje podle vás opravdu environmentální a ekologická krize?
- Vede mezinárodní zelená politika spíše k potlačení nebo rozvinutí nacionalistických tendencí v jednotlivých zemích?
- Může být environmentální politika založena na ekonomickém růstu?
- Může být environmentální politika životního prostředí neoliberalní?
- Jak přimět vládnoucí garnituru USA, aby se začala aktivně (tj. úměrně své politické síle) a racionálně účastnit mezinárodní politiky životního prostředí?
- Jak donutit silné mocnosti typu Ruska k větší ochotě k dodržování mezinárodních dohod ohledně životního prostředí?
- Do jaké míry připustit směřování mezinárodní politiky životního prostředí ke globalizaci řešení problémů – ve smyslu „Mysli globálně, jednej lokálně“?
- Které jevy lze v souvislosti se vstupem do EU považovat za fragmentární?
- Jaká politika působí ve prospěch zmenšení ekologické stopy obyvatel?
- Umožňuje globální ekonomický systém takovou politiku vést?
- Jaké etnocentrické hodnoty jsou skryty v nadnárodní politice pro ochranu životního prostředí?
- Jaký je reálný vliv různých politických orgánů na chování společnosti?
- Které další faktory ovlivňují chování a jaká je jejich role v různých společnostech?